Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

TER ONDERTEKENING
Aan: MOCW

Wetgeving en Juridische Zaken

Van

Datum
18 mei 2026

Referentie
62933206

Bijlagen
1. Ontwerp Wijzigingsregeling SIM 2026
2. Brief TK voorhang

nota

Wijziging Sim 2026 - Verlenging, LPO, verduurzamingsbudget, verantwoording regulier onderhoud archeologie

Gevraagde besluit

U wordt gevraagd:
- akkoord te gaan met bijgevoegde regeling maar deze nog niet te ondertekenen: omdat sprake is van verlenging van een subsidieregeling, mag de regeling niet worden gepubliceerd voordat de Tweede Kamer conform artikel 4.10 Comptabiliteitswet 30 dagen de tijd heeft gekregen om op het ontwerp te reageren;
- de brief te ondertekenen waarmee het ontwerp aan de TK gezonden (na het verstrijken van de termijn wordt de regeling nogmaals aan u voorgelegd, dan ter ondertekening).

Samenvatting van de regeling

In bijgevoegde wijzigingsregeling wordt de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim) op de volgende punten gewijzigd:

1. De regeling wordt met 5 jaar verlengd,
2. Het budget dat beschikbaar is vanuit de prijsbijstelling wordt toegevoegd,
3. Het budget voor verduurzamingsonderzoek in 2027 wordt toegevoegd,
4. De verantwoording van normaal onderhoud bij archeologische rijksmonumenten wordt vereenvoudigd,
5. Enkele aanpassingen in verband met staatssteun en
6. Enkele kleinere, technische aanpassingen aan de Leidraad.

Deze nota bevat een bijlage met de afwegingen die zijn gemaakt bij de totstandkoming van de regeling.

Bijlage met informatie over de regeling

1. Wat is het probleem en de aanleiding voor de subsidieregeling?

Inleiding

De Sim bestaat – voorlopers meegerekend - sinds 2006. Eigenaren van niet-woonhuis rijksmonumenten kunnen op basis van een instandhoudingsplan subsidie aanvragen voor het onderhoud dat zij de komende 6 jaar gaan uitvoeren. Eigenaren krijgen in de Sim in principe 50% van de subsidiabele kosten aan subsidie verleend. Voor eigenaren die vennootschapsbelastingplichtig (Vbp-plichtig) zijn geldt echter een percentage van 30%. Zij kunnen de kosten voor instandhoudingswerkzaamheden namelijk ook aftrekken van de belastbare winst. Voor archeologische rijksmonumenten geldt een subsidiepercentage van 80%, omdat er bij archeologische rijksmonumenten geen verdienmodel is. Voor Vpb-plichtige eigenaren van archeologische rijksmonumenten is het subsidiepercentage 60%.

Vanaf 2026 is jaarlijks € 103 miljoen beschikbaar in de Sim. Dat budget is verdeeld over de categorieën archeologische, groene en overige (gebouwde) rijksmonumenten. Binnen de categorieën wordt ook onderscheid gemaakt tussen kleine en grote rijksmonumenten, waarbij 60% van het budget naar kleine monumenten gaat en 40% naar grote rijksmonumenten.[1] De aanvragen worden per categorie gehonoreerd volgens het principe "kleinste aanvraag eerst", om bij overvraag zo veel mogelijk eigenaren te kunnen ondersteunen. Eigenaren van werelderfgoed en professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM's)[2] hebben voorrang.

In de Leidraad subsidiabele instandhoudingskosten, een bijlage bij de Sim, is opgenomen welke kosten voor subsidie in aanmerking komen. Het dient als het kader om te bepalen of de werkzaamheden gericht zijn op maximaal behoud van de monumentale waarden, sober en doelmatig zijn, en technisch noodzakelijk zijn.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) voert de regeling uit.

Voorgestelde wijzigingen

Voorstel 1: Verlengen van de regeling met 5 jaar

De Sim heeft op dit moment een looptijd tot 1 januari 2027. Om te voorkomen dat de Sim dan komt te vervallen, wordt voorgesteld om de Sim te verlengen met

[1] In de categorieën groen en archeologie worden aanvragen met subsidiabele kosten vanaf € 250.000 als groot aangemerkt. In de categorie gebouwd zijn monumenten met een herbouwwaarde vanaf € 8,3 miljoen groot.

[2] Professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM's) zijn organisaties die op grond van de Sim als zodanig zijn aangewezen. Hiervoor moeten zij aan verschillende voorwaarden voldoen, o.a. met betrekking tot de organisatie, de hoeveelheid rijksmonumenten die zij in bezit hebben en de kwaliteit van uitgevoerde werkzaamheden. POM's hebben een voorrangspositie bij het toekennen van subsidie in de Sim en genieten ook administratieve voordelen.

de maximale periode van 5 jaar, tot 1 januari 2032. Er is voor de Sim structureel budget beschikbaar op het bestedingsplan voor de monumentenzorg en de Erfgoedwet gaat ook uit van een permanente regeling voor meerjarig onderhoud van niet-woonhuis rijksmonumenten.

Voorstel 2: Toevoegen budget vanuit prijsbijstelling
Binnen de Sim wordt onderscheid gemaakt tussen archeologische, groene en overige (gebouwde) rijksmonumenten. Voor die categorieën zijn aparte budgetten beschikbaar:

- Archeologische rijksmonumenten: € 1.500.000,
- Groene rijksmonumenten: € 15.200.000,
- Overige rijksmonumenten: € 86.300.000, waarvan € 5.000.000 specifiek voor grote kerkgebouwen.

Vanuit de prijsbijstelling (LPO) 2026 is een structureel bedrag van € 1,5 miljoen beschikbaar voor de Sim. Op basis van de prognose van de RCE wordt er in 2026 in de categorie overige rijksmonumenten een overvraag verwacht van ca. € 18 miljoen. Voor groene en archeologische rijksmonumenten wordt geen overvraag verwacht. Daarom wordt voorgesteld om het budget vanuit de LPO structureel toe te voegen aan het budget voor overige rijksmonumenten.

Daarnaast wordt met bijgaande wijzigingsregeling eenmalig € 1,5 miljoen toegevoegd aan de specifieke categorie ‘gebouwd groot’. In deze categorie zitten aanvragen die al drie keer achter elkaar een budgettaire afwijzing hebben ontvangen. Door incidenteel € 1,5 miljoen budget toe te voegen aan de categorie ‘gebouwd groot’, is de verwachting dat voorkomen kan worden dat er in aanvraagronde 2026 monumenten zijn voor de vierde keer een budgettaire afwijzing ontvangen. In de eerstvolgende jaren is vanuit de prijsbijstelling voor de monumentenzorg meer budget beschikbaar dan dat er structureel beschikbaar is. Daarmee is er ruimte om in 2026 incidenteel extra budget toe te voegen aan de Sim.

Voorstel 3: Toevoegen budget voor verduurzamingsonderzoek in 2027
Vanaf 2022 is in de Sim budget beschikbaar gesteld voor verduurzamingsonderzoeken. In aanvulling op onderhoudssubsidie voor een gebouwd rijksmonument kunnen eigenaren subsidie aanvragen voor het uitvoeren van een verduurzamingsonderzoek. Voor een verduurzamingsonderzoek wordt een vast bedrag van € 4.000,- aan subsidiabele kosten gehanteerd. In de Sim is nog geen budget opgenomen voor verduurzamingsonderzoeken voor de aanvraagronde van 2027 en verder. Met deze wijzigingsregeling wordt hiervoor een budget van € 1.600.000 opgenomen voor de aanvraagronde van 2027.

Vanuit het Klimaatfonds zijn per 2025 middelen beschikbaar gesteld voor het onderdeel verduurzamingsonderzoeken in de Sim. Voor de jaren 2027 en verder is daarmee jaarlijks € 1.600.000 beschikbaar op het bestedingsplan.

De vraag naar subsidie voor verduurzamingsonderzoeken ligt structureel lager dan verwacht werd bij de introductie van dit onderdeel in de Sim in 2022. Het overblijvende budget op dit onderdeel kan niet worden ingezet voor subsidiëring van instandhoudingswerkzaamheden, omdat het specifiek is geoormerkt voor het bereiken van de klimaatdoelen. Dit onderdeel van de regeling wordt binnenkort geëvalueerd.

Voorstel 4: Verantwoording van regulier onderhoud bij archeologische rijksmonumenten
Per aanvraagronde 2025 zijn de indieningsvereisten versoepeld voor archeologische rijksmonumenten waar alléén subsidie wordt aangevraagd voor normaal onderhoud. Zo worden bij een aanvraag geen inspectierapport, foto's of verdere bijlagen waaruit de technische of fysieke staat van het rijksmonument of zelfstandig onderdeel blijkt meer vereist. Bijgaande wijzigingsregeling regelt in lijn daarmee dat subsidieontvangers ook geen inspectierapport meer hoeven in te dienen bij de verantwoording van hun subsidie. Dit geldt voor verleningen vanaf 2025 (d.w.z. verantwoording vanaf 2032).

Voorstel 5: Enkele aanpassingen in verband met staatssteun
Subsidie die op grond van de Sim wordt verleend, kan worden aangemerkt als staatssteun. De subsidie valt echter onder artikel 53 van de Algemene Groepsvrijstellingsverordening. Daarmee is de subsidie vrijgesteld van het vooraf toestemming vragen aan de Europese Commissie, en volstaat een kennisgeving achteraf. Om te voldoen aan de voorwaarden voor de toepassing van de AGVV gelden specifieke en algemene voorwaarden. WJZ heeft geconstateerd dat de regeling op enkele punten gewijzigd dient te worden om hieraan te voldoen:

- De beschikking of regeling moet vermelden dat de AGVV van toepassing is op de subsidie. Met bijgaande wijzigingsregeling wordt dit vermeld in de regeling.
- Aan de ontvanger mag niet eerder ongeoorloofde staatssteun zijn verleend die deze nog moet terugbetalen. De ontvanger moet expliciet verklaren dat dat niet het geval is. Met bijgaande wijzigingsregeling wordt dit als voorwaarde voor subsidie in de regeling gesteld.
- De subsidie mag niet worden verleend aan een onderneming in moeilijkheden. De ontvanger moet expliciet verklaren dat dit niet het geval is. Met bijgaande wijzigingsregeling wordt dit als voorwaarde voor subsidie in de regeling gesteld.

Voorstel 6: Enkele technische aanpassingen Leidraad.
In de Sim en de Leidraad worden enkele technische en redactionele verbeteringen doorgevoerd die geen inhoudelijke gevolgen hebben.

2. Wie zijn betrokkenen?
De RCE voert de regeling uit en acht de wijziging op deze termijn uitvoerbaar.

3. Wat is het doel van de subsidieregeling?
Zie inleiding bij punt 1.

4. Waarom een subsidieregeling en geen ander instrument?
In 2021 is een evaluatie van de Sim uitgevoerd door Dialogic in samenwerking met Hylkema Erfgoed.[3] Uit de evaluatie bleek dat de Sim positief wordt gewaardeerd en dat de regeling op effectieve en efficiënte wijze de instandhouding van monumenten stimuleert. Voor veel rijksmonumenten geldt dat de benodigde financiële middelen voor onderhoud van het monument niet zonder een bijdrage van de rijksoverheid kunnen worden opgebracht.

Meer recent is er ook een bredere verkenning naar het financieringsstelsel voor de monumentenzorg uitgevoerd.[4] Hieruit blijkt dat het huidige financieringsstelsel voor de monumentenzorg in de basis goed werkt. De Sim wordt in het financieringsstelsel gewaardeerd als een belangrijke onderdeel door het stimuleren van planmatig onderhoud.

5. Wat is de grondslag voor de subsidieregeling?
Artikel 7.7, eerste en tweede lid, van de Erfgoedwet.

6. Is geen sprake van verboden staatssteun?
Deze regeling is eerder kennisgegeven op grond van artikel 53 van de AGVV. De beoogde wijzigingsregeling brengt geen materiele verandering in de activiteiten teweeg. Wel wijzigen elementen zoals looptijd en budget, waardoor een hernieuwde kennisgeving nodig is.

De laatste kennisgeving van deze regeling is geregistreerd onder SA.121218, waarmee SA.119937 werd aangepast.

NB: De wijzigingsregeling wordt conform de AGVV ingericht. Zo zal de regeling de toepassing van de AGVV vermelden, en expliciet de deelname uitsluiten van ondernemingen in moeilijkheden en ondernemingen waar een bevel tot terugvordering van eerder onrechtmatig verleende steun tegen uit staat. Dit wordt ook gedocumenteerd in de AGVV afvinklijst.

7. Van welk USK-arrangement is sprake en hoe is de verantwoording?
De voorgestelde wijzigingen hebben geen consequenties voor de wijze van verantwoording volgens het USK-arrangement. Wel wordt de verantwoording van subsidies voor normaal onderhoud van archeologische rijksmonumenten

[3] Het rapport is te raadplegen via: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/03/03/evaluatie-subsidieregeling-instandhouding-monumenten
[4] Kamerstuk 32156 nr. 128

vereenvoudigd, door geen inspectierapport meer te vragen na afloop van de werkzaamheden.

8. Risicoanalyse
Deze wijzigingsregeling bevat geen wijzigingen die grote consequenties hebben voor de financiële risico's bij de Sim, noch voor het controlebeleid.

Het vervallen van de verplichting tot het overleggen van een inspectierapport bij de verantwoording van Sim-subsidie voor enkel normaal onderhoud aan archeologische rijksmonumenten heeft een beperkte consequentie voor het controlebeleid en de risicoanalyse. Een inspectierapport biedt bij enkel normaal onderhoud relatief beperkte informatie die niet in verhouding staat tot de uitgevoerde werkzaamheden (met name het verwijderen van ongewenste begroeiing en het opvullen van kleine gaten en rijsporen). De administratieve lastenverlichting weegt hier zwaarder dan de beperkte meerwaarde van een inspectierapport voor deze specifieke categorie.

9. Wat zijn de kosten?
Er is voor de Sim structureel € 103 miljoen beschikbaar op het bestedingsplan voor de monumentenzorg voor instandhouding. Hieraan wordt € 1,5 miljoen toegevoegd vanuit de LPO. Daarnaast is jaarlijks tot en met 2030 € 1,6 miljoen beschikbaar voor verduurzamingsonderzoeken in de Sim.

10. Overige aspecten/planning
Volgens de regeling verstuurt de RCE voor 1 september 2026 de verleningsbeschikkingen aan de aanvragers voor aanvraagronde 2026. Aangezien met bijgaande wijzigingsregeling prijsbijstelling wordt toegevoegd aan het budget per aanvraagronde 2026, moet de regeling voor 1 september 2026 in werking treden.